

Ondersteuning (kleinere) gemeenten bij aanpak ondermijning

Advies aan Ministerie BZK

Auteur: Staf Depla

Datum: 30 april 2019

Dit advies is opgesteld op basis van een verkenning die is uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van de verkenning en het advies berust bij de auteur. De inhoud vormt niet per definitie een weergave van het standpunt van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Hoofdstuk 1: Aanleiding & opdracht

Inleiding

De aanpak van ondermijning via bestuurlijke maatregelen roept ook tegenreactie op van de onderwereld. Het gevolg is dat ambtenaren en lokale bestuurders beter voorbereid moeten zijn op hun rol. Maar ook vaker bedreigd worden of blootgesteld worden aan criminele beïnvloeding. De maatregelen om bestuurders en ambtenaren te beschermen en weerbaar te maken brengen kosten met zich mee.

Datzelfde geldt voor bestuurlijke maatregelen die ervoor moeten zorgen dat criminelen geen voet aan de grond krijgen in gemeenten, via bijvoorbeeld Bibob-onderzoeken of juridische procedures.

Met name bij kleine gemeenten kunnen deze kosten naar verhouding fors oplopen. Het gevolg kan zijn dat er geen of onvoldoende maatregelen genomen worden. Daardoor bestaat het risico dat gemeenten onbedoeld de onderwereld faciliteren. Een ander gevolg is dat bestuurders en ambtenaren onvoldoende (preventief) beschermd worden bij het uitoefenen van hun publieke functie.

Kleinere gemeenten lijken ook, meer dan tot nu toe het geval is, het werkterrein voor ondermijnende activiteiten te worden. Een mogelijke reden daarvoor is de stevigere aanpak die gestart is in de grotere steden. Maar ook het toenemend aantal leegkomende agrarische bedrijfsgebouwen maakt het buitengebied een aantrekkelijker werkgebied voor criminelen.

Opdracht

Tegen deze achtergrond heeft de minister van BZK in een brief aan de toenmalige voorzitter van het IPO, Commissaris van de Koning Remkes, aangegeven dat zij samen met de provincies de wenselijkheid en haalbaarheid onderzoekt van een gezamenlijk fonds om (kleine) gemeenten enigszins tegemoet te komen in de kosten voor de beveiliging van lokale bestuurders, wanneer deze kosten onevenredig zwaar drukken op de begroting van de gemeente.

In de opdracht die ik van BZK (DGBRW) kreeg is de reikwijdte van het onderzoek uitgebreid. Naast de kosten van beveiliging van politieke ambtsdragers en de vormgeving van een eventueel fonds, is het onderwerp van dit advies uitgebreid met de vraag of er nog andere kosten zijn die voor tegemoetkoming in aanmerking zouden moeten komen. Kosten die eveneens voortvloeien uit de bestuurlijk-preventieve aanpak van ondermijning en het versterken van de weerbaarheid van het lokaal bestuur.

Denk hierbij aan kosten van onevenredig grote juridische procedures, maar ook aan beveiligings- of beheerkosten die gemeenten moeten maken voor het sluiten van bijvoorbeeld terreinen of bouwwerken waarvan de gemeente het beheer overneemt.

In het advies komt nadrukkelijk de vraag aan de orde of, naast de hoge kosten, ook het gebrek aan expertise bij gemeenten een knelpunt vormt bij de bestrijding van ondermijnende activiteiten.

De opdracht was om een advies te schrijven waarin antwoord gegeven wordt op de volgende vragen:

1. Is het zinvol een fonds te creëren ter ondersteuning van kleinere gemeenten die met onevenredig hoge kosten te maken krijgen ten gevolge van de bestuurlijke aanpak van ondermijning en waarmee ook de weerbaarheid van het lokaal bestuur kan worden versterkt;
2. Welke maatregelen, die gemeenten kunnen nemen, zouden voor een vergoeding uit zo'n fonds in aanmerking moeten komen;
3. Welke instrumenten ondersteunen (kleinere) gemeenten nu al bij de bestuurlijke aanpak van ondermijning. Welke aanvullende voorstellen zijn er in het recente verleden gedaan door lokale overheden die niet zijn geïmplementeerd, en wat is de reden daarvoor;
4. Zijn de kosten de belangrijkste belemmering of is dat gebrek aan kennis om adequate maatregelen te nemen en wat betekent dat voor ondersteuning;
5. Indien een fonds gewenst is, zou dit dan onderdeel moeten uitmaken van een regionale ondersteuningsstructuur of moet dit landelijk gepositioneerd worden;
6. Wat zou de globale omvang moeten zijn van dit fonds en wat zijn dan de verschillende financieringsmogelijkheden met bijbehorende voor- en nadelen. Hoe bepaal je de hoogte van de vergoeding (max, %) en wat is de bijbehorende procedure voor wat betreft het indienen, besluiten en advies om voor een vergoeding in aanmerking te komen. Gezien de aard van maatregelen is een snelle besluitvorming noodzakelijk.

Aanpak

Er zijn ongeveer 25 gesprekken gevoerd met burgemeesters, medewerkers van het OM, de politie, commissarissen van de Koning, wetenschappers, medewerkers van de taskforce ondermijning Brabant-Zeeland, directeur CCV, VNG, LIEC, Ministerie J&V, NGB en BZK (zie bijlage 2).

Het merendeel van de gesprekken is gevoerd met mensen die in Noord-Brabant actief zijn dan wel actief zijn geweest. De reden hiervoor is dat de bestuursrechtelijke aanpak van ondermijning in deze regio een lange geschiedenis heeft en er dus veel ervaring is.

Er is een nauwe samenhang tussen de rol van BZK en J&V bij de ondersteuning van gemeenten bij hun aanpak van ondermijning. Voor gemeenten is het van groot belang dat die ondersteuning afgestemd is, zodat er betere resultaten geboekt kunnen worden. Daarom heb ik zowel aan het begin als aan het einde van het onderzoek gesprekken gevoerd met respectievelijk Peter Noordanus, voorzitter van het Strategisch Beraad Ondermijning (SBO), en met Esther van Dijk, directeur programma Ondermijning bij het ministerie van J&V.

Er zijn onlangs projecten ondersteund in het kader van de 100 miljoen incidenteel geld voor de aanpak ondermijning. Er is gepoogd om in dit advies zo goed mogelijk aan te sluiten bij wat er met die projecten in gang is gezet.

Ook heb ik geput uit mijn 5-jarige ervaring als loco burgemeester. In die rol was ik verantwoordelijk vanuit de gemeente voor de veiligheid van onze burgemeester.

Opbouw

Voor BZK lag het zwaartepunt op de vraag of het zinvol is een fonds te creëren ter ondersteuning van kleinere gemeenten die met onevenredige kosten te maken hebben als gevolg van de bestuurlijke aanpak van ondermijning. En zo ja, hoe groot zo'n fonds moet zijn en hoe dat fonds te positioneren. Op basis van de gesprekken heb ik moeten concluderen dat een fonds ter ondersteuning van kleinere gemeenten niet de kern is van noodzakelijke ondersteuning van (met name kleinere) gemeenten.

Dit heeft ertoe geleid dat het advies is opgebouwd uit drie blokken. De antwoorden op de vragen uit de opdracht over de noodzaak van een fonds ten behoeve van (kleinere) gemeenten voor onevenredig hoge kosten voor het beveiligen van bestuurders komen vooral in het derde blok aan de orde.

1. De basis op orde

Wat is er nodig (organisatorisch en financieel) zodat (kleinere) gemeenten beter dan nu organisatorisch toegerust zijn op hun bestuursrechtelijke rol bij de aanpak van ondermijning.

2. Als je a zegt moet je ook b kunnen zeggen

Het beschikbaar stellen van kennis en financiële middelen om gerechtelijke procedures tot het einde toe te volbrengen.

Bij een bestuursrechtelijke aanpak zijn juridische procedures onvermijdelijk. In dit advies wordt ingegaan op de noodzakelijke versterking van de juridische functie met als doel juridische procedures tot een goed einde te brengen. Dit is belangrijk omdat het verlies van procedures effect heeft op:

- het durven aanpakken van ondermijning en het voorkomen dat gemeenten criminele activiteiten faciliteren via bestuurlijke weg (bijvoorbeeld via vergunningen en handhaving);
- het gevoel van onaantastbaarheid van criminelen;
- het mislopen van kansen op jurisprudentie waar andere gemeenten in vergelijkbare situaties van kunnen profiteren.

3. Het nemen van maatregelen om bestuurders en ambtenaren weerbaarder te maken en (preventief) te beveiligen.

Financiële verhouding Rijk en gemeenten

Een van de vragen van het ministerie betreft de vraag voor wiens rekening de extra financiële ondersteuning moet komen voor gemeenten die dat nodig hebben. Tegen die achtergrond een korte toelichting over de financiële verhoudingen tussen het Rijk en de gemeenten.

Gemeenten krijgen twee soorten uitkeringen van het Rijk. Gemeenten krijgen geld uit het gemeentefonds en specifieke uitkeringen. Het Gemeentefonds is een percentage van een aantal posten van de rijksbegroting. Als de uitgaven van het rijk stijgen, stijgt de uitkering van het rijk aan de gemeenten via het gemeentefonds evenredig mee. En bij daling van de rijksuitgaven geldt hetzelfde principe. Dit is geregeld in de Financiële-verhoudingswet. De gemeenten zijn vrij om deze middelen te besteden op de manier die de gemeenteraad goed dunkt.

Daarnaast zijn er ook specifieke uitkeringen van het rijk aan gemeenten. Dit zijn geormerkte

bedragen. Gemeenten krijgen deze uitkeringen voor de uitvoering van specifieke taken. Een voorbeeld zijn de uitgaven voor bijstandsuitkeringen. Maar ook geldt dat het Rijk beschikbaar stelt als tijdelijke impuls aan gemeenten.

In de Financiële-verhoudingswet is geregeld (artikel 2) dat als er sprake is van een nieuwe taak, het Rijk voor een structurele aanvulling op het gemeentefonds moet zorgen. Stijgende of dalende kosten voor een bestaande taak van de gemeenten hebben geen effect op de hoogte van de uitkering vanuit het gemeentefonds.

Stijgende of dalende kosten van een specifieke gemeentelijke taak kunnen wel effect hebben op de verdeling van het gemeentefonds over de verschillende gemeenten. Bijvoorbeeld als de kosten voor het bouwen van middelbare scholen stijgen. Deze scholen vinden we vooral in de grotere gemeenten. Die krijgen dan een groter aandeel uit het gemeentefonds. Deze zogenaamde herijking vindt niet elk jaar plaats, maar wordt periodiek door het ministerie van BZK uitgevoerd.

Uit dit advies komen geen nieuwe taken voor de gemeente voort. Integrale Veiligheid is reeds een taak van de gemeenten. Wel zou er eventueel een discussie kunnen ontstaan over de veranderde taak, met een andere invulling dan vroeger het geval was, die daarom op basis van artikel 2 tot een extra rijksbijdrage zou moeten leiden.

Er worden alleen voorstellen gedaan voor tijdelijke financiële impulsen (advies 1 en advies 3) vanuit het Rijk en een aantal structurele subsidieregelingen. Als dat subsidies zijn voor gemeenten worden die uitgekeerd als onderdeel van de “specifieke uitkeringen”.

Met dank aan mijn gesprekspartners

Tijdens mijn onderzoek heb ik goede gesprekken gevoerd. Zonder deze gesprekken en de openhartigheid van de gesprekspartners zou het mij niet gelukt zijn deze adviezen te schrijven. Het valt me op dat er grote betrokkenheid is om het lokale openbaar bestuur beter toe te rusten om zo een betere bijdrage te kunnen leveren aan de aanpak van ondermijning en het in stand houden van onze rechtstaat.

Dit rapport is geschreven voor het ministerie van BZK. Ik bied het aan met het advies om in overleg te treden met de betrokken partijen en te kijken op welke manier deze adviezen omgezet kunnen worden in beleid zodat gemeenten en bestuurders in de toekomst nog beter toegerust zullen zijn om hun steentje bij te dragen aan het aanpakken van ondermijning. Want alleen gezamenlijk zijn we in staat om de onderwereld succesvol te bestrijden.

Op dit terrein zijn de betrokken partijen erg actief. Het kan zijn dat sommige adviezen (met name op gebied van kennis- en ervaringsuitwisseling) al ingehaald zijn omdat ze al doorgevoerd worden.

De adviezen in dit rapport zijn ontleend aan de gesprekken, maar komen voor rekening van Staf Depla.

Utrecht,
30 april 2019

2. Het advies

Dit advies betreft het ondersteunen van (kleinere) gemeenten op het gebied van expertise en in financiële zin bij de aanpak van ondermijning.

Welke bijdrage kan het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (hierna BZK) samen met het ministerie van Justitie & Veiligheid (hierna J&V) hieraan leveren?

In dit advies worden drie blokken onderscheiden:

1. De basis op orde.

Het versterken van de ambtelijke organisatie om ondermijning integraal aan te pakken en om te voorkomen dat gemeenten (onbedoeld) ondermijnende activiteiten faciliteren.

2. Als je a zegt moet je ook b kunnen zeggen.

Het beschikbaar stellen van kennis en financiële middelen om gerechtelijke procedures tot het einde toe te volbrengen.

3. Het nemen van maatregelen om bestuurders en ambtenaren weerbaarder te maken en (preventief) te beveiligen.

1. De basis op orde.

Gemeenten zodanig toerusten dat zij een integraal veiligheidsbeleid kunnen voeren.

Het knelpunt

Om dit advies te kunnen schrijven zijn er gesprekken gevoerd met deskundigen en betrokkenen. Een (groot) aantal van hen benadrukt het belang van een integrale (preventieve) veiligheidsaanpak door gemeenten. Bij teveel gemeenten ontbreekt het hieraan. Gemeenten zouden hun organisatie, werkwijze en cultuur moeten afstemmen op de huidige, veranderende situatie. Ondermijning is niet alleen een zaak van de afdeling veiligheid, van de burgemeester of van een enkele ambtenaar die de bijbehorende taken, vooral in kleine gemeenten, soms zelfs in deeltijd uitvoert. Voor een effectieve aanpak van ondermijning moeten gemeenten een integraal beleid voeren dat door verschillende, samenwerkende afdelingen wordt opgepakt. Indien nodig moeten gemeenten de capaciteit op peil brengen om dit beleid ook daadwerkelijk te kunnen uitvoeren.

Daarbij moet worden gekeken naar wat er bij voorkeur op lokaal en wat op regionaal niveau (RIEC, centrumgemeente, samenwerkende gemeenten zoals bijvoorbeeld het Peel Interventie Team) georganiseerd kan worden. Wat de beste organisatievorm is voor een regionale organisatie hangt uiteraard af van de specifieke situatie in de betreffende regio.

Advies 1.1 BZK biedt (samenwerkende) gemeenten de hulp van een pool van deskundigen, om een integraal veiligheidsbeleid te kunnen opstellen en uitvoeren.* Een onderdeel hiervan is de vraag wat het voor de organisatie en de capaciteitsinzet betekent. Daarbij wordt nadrukkelijk geadviseerd wat de gemeenten op lokaal niveau en wat zij op regionaal niveau kunnen organiseren. Gemeenten kunnen naast de ondersteuning door de deskundigen ook een financiële bijdrage krijgen voor het op niveau brengen van de organisatie (denk bijvoorbeeld aan een projectleider om de adviezen te implementeren). Dit sluit ook aan bij de ervaring en advies van Voorzitter Peter Noordanus van het Strategisch Beraad Ondermijning (SBO).

* NB Dit niet te verwarren met het Integraal Veiligheidsplan dat gemeenten periodiek opstellen.

***NB dit niet verwarren met het maken van “integrale beveiligingsplannen” dat in advies 3 aan de orde komt.*

Kleinere gemeenten waarbij uit de “lokale ondermijningsbeelden” volgt dat de gemeente met prioriteit een integraal veiligheidsbeleid moet gaan voeren krijgen voorrang. Gezien het belang van een goede regionale samenwerking krijgen ook gemeenten prioriteit die het in de regio samen willen oppakken.

Een voorwaarde is dat de gemeente zelf 20% van de kosten bijdraagt omdat anders het risico te groot is dat de aanpassingen in de werkwijze van een gemeente onvoldoende gedragen wordt door de eigen organisatie. Daarom is het bovendien een voorwaarde dat de gemeentesecretaris een actieve voortrekkersrol speelt.

Over de omvang van de financiële impuls vanuit het Rijk

De rijksimpuls moet groot genoeg zijn om in vier jaar tijd in alle gemeenten de basis op orde te hebben, op een niveau dat past bij de situatie in de betreffende gemeente.

Het Rijk stelt geld beschikbaar voor de pool van deskundigen en projectleiders bij gemeenten.

Het uitgangspunt is dat de G40 het beleid al voor 80% op orde heeft. Daarom ligt de prioriteit bij kleinere gemeenten. Stel nu dat 170 gemeenten de komende vier jaar ondersteund gaan worden. Dan is een impuls van €5,75 miljoen noodzakelijk als we er vanuit gaan dat de gemeenten 20% van de kosten zelf betalen (zie bijlage 1 ‘onderbouwing van de kosten’). De impuls bestaat uit het maken van een scan, het geven van advies en het aanjagen van de implementatie. Hierbij kunnen door het RIEC reeds gemaakte ondermijningsbeelden als vertrekpunt gebruikt worden.

Zou het Rijk ook structureel meer geld beschikbaar moeten stellen?

Integrale veiligheid is een bestaande taak van gemeenten. De aanpak van ondermijning behoort daar meestal tot de prioriteiten, net als bij de regionale en landelijke veiligheidsplannen. Naast de impuls om de gemeentelijke organisatie op niveau te krijgen is er dus geen reden voor een structurele bijdrage van het Rijk. Conform artikel 2 Financiële verhoudingswet is er alleen reden voor ophoging van het gemeentefonds als er sprake is van nieuwe taken.

Advies 1.2 Er wordt een expertiseteam samengesteld dat op verzoek of op afroep in het land kan worden ingezet. Dit expertiseteam ontwikkelt een methodiek en een scan. Bij het maken van deze methodiek en scan kan gebruik gemaakt worden van bestaande kennis en expertise, zoals de quickscans bestuurlijke weerbaarheid die enkele RIEC’s hebben ontwikkeld en het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO). Het team voert de scan uit en geeft advies op maat. Daarnaast ondersteunt het team bij de implementatie van de te nemen maatregelen door de gemeente begeleiding aan te bieden en door het proces aan te jagen. Uit ervaring blijkt dat dit laatste noodzakelijk is om de maatregelen te borgen in de organisatie.

Dan de vraag welke organisatie het beste geschikt is om deze adviezen te maken en de implementatie te ondersteunen. Drie opties zijn te overwegen: een marktpartij, de RIEC’s en het CCV (Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid).

Een marktpartij lijkt me geen goed idee vanwege de vertrouwelijkheid van de informatie.

Het RIEC is een mogelijkheid omdat zij hier kunnen voortborduren op de ervaringen met het maken van de lokale ondermijningsbeelden in heel Nederland en de quickscan bestuurlijke weerbaarheid die ze ontwikkeld hebben. Bovendien kunnen ze de vertrouwelijke informatie uit de ondermijningsbeelden gebruiken. Dit vraagt dan wel extra middelen voor de RIEC's om voldoende capaciteit vrij te kunnen maken. Ook het CCV is een geschikte partij om deze maatregelen te ontwikkelen en uit te voeren. Het CCV heeft ervaring met het maken van de KVO's (Keurmerk Veilig Ondernemen) en was in het verleden een van de partijen van het expertise centrum Veilige Publieke Taken. Het advies is dit nader te onderzoeken.

Wet Bibob en andere bestuurlijke maatregelen om ondermijning te voorkomen

Een van de elementen die bij 'de basis op orde' hoort is het toepassen van de wet Bibob. Als gemeenten dit nalaten kunnen criminelen net zo lang shoppen tot ze een gemeente hebben gevonden die de wet Bibob niet toepast.

Een veel toegepaste oplossing is dat men de Bibob ambtenaren regionaal onderbrengt bij het RIEC. Nabijheid en innovatie vergen dat deze taak niet te ver weg van gemeenten wordt belegd.

Er zijn signalen dat de wet Bibob efficiënter zou kunnen. Een van de genoemde opties is een (landelijk) register waardoor gemeenten niet dubbel werk hoeven te doen dan wel het OM niet onnodig hoeven te belasten. Ook zouden betere bestuurlijke rapportages van de politie helpen. Daarnaast wordt de gebrekkige capaciteit van het LBB veelvuldig genoemd. Op dit moment loopt de verkenning naar een eventuele tweede tranche aanpassing wet Bibob. Dat is het kader om de gewenste verbeteringen door te voeren.

2. Als je a zegt moet je ook b kunnen zeggen.

Het beschikbaar stellen van kennis en financiële middelen om gerechtelijke procedures tot het einde toe te volbrengen.

Een aantal knelpunten

Veel, met name kleinere, gemeenten zien af van het nemen van stappen, zoals bijvoorbeeld handhaven, omdat ze opkijken tegen de mogelijke juridische vervolgstappen of uit angst voor juridische stappen van ondermijners.

Ze beschikken niet over voldoende kennis en zijn bang dat de vervolgpcedures veel geld kosten.

Een ander knelpunt is dat door deze gebrekkige kennis de dossieropbouw onvoldoende kwaliteit heeft om de zaak bij de rechter staande te houden .

Daarentegen zijn de partijen achter de ondermijning vaak financieel in staat topadvocaten in te huren. Gemeenten, zeker kleine gemeenten, zijn daar geen partij voor. Dit is een groot probleem omdat het verliezen van procedures effect heeft op:

- Het durven aanpakken van ondermijning via bestuurlijke weg (bijvoorbeeld via vergunningaanvragen en handhaving);
- Het mislopen van jurisprudentie waar andere gemeenten in vergelijkbare situaties van kunnen profiteren;
- Het versterken van het gevoel van onaantastbaarheid van ondermijners.

Een ander knelpunt is de uitvoeringscapaciteit bij grotere handhavingsprojecten. Gemeenten ondersteunen elkaar weliswaar onderling in de praktijk waar het gaat om handhaving, maar dat is lastiger bij het juridisch gevecht in de nasleep van de actie. Tot slot wordt de noodzakelijke juridische expertise genoemd die bestuurders en gemeenten missen wanneer zij aangeklaagd worden vanuit criminele wereld.

Hoe kun je het probleem van de gebrekkige expertise en de hoge procedurekosten oplossen?

Advies 2.1 De juridische aanpak moet zowel wat betreft de kwaliteit alsook in financiële zin een impuls krijgen. Hierbij is het uitgangspunt dat de kennis zo dicht mogelijk bij het uitvoerende schaalniveau neergelegd moet worden. Breng in beeld welke juridische kennis lokaal en welke regionaal aanwezig moet zijn. Daarnaast bepaal je ook welke expertise centraal georganiseerd moet worden zodat je als overheid op gelijk niveau de juridische strijd kan aangaan.

Opmerking: als je iets centraal organiseert wat eigenlijk op decentraal niveau kan plaatsvinden, maak je het probleem groter in plaats van kleiner.

Advies 2.2 Gemeenten zouden op regionaal niveau een voorziening voor juridische ondersteuning moeten opzetten zodat de noodzakelijke juridische expertise en capaciteit regionaal beschikbaar is.

Dit kan op verschillende manieren. De lichtste variant is: met een aantal gemeenten de expertise verdelen zodat de gezamenlijke gemeenten alle expertise in huis hebben. Iets zwaardere varianten variëren van gezamenlijke juridische capaciteit bij RIEC organiseren (zoals met Bibob in sommige regio's) tot het opzetten van een regionaal juridisch spreekuur voor gemeenten of een juridische strippenkaart, als een soort rechtsbijstandsverzekering voor kleinere gemeenten, zoals in de regio in Oost-Brabant bestaat.

Op regionaal niveau kan dit op de schaal van RIEC of bij de centrumstad. Ik stel voor om de vraag waar deze regionale expertise neer te leggen over te laten aan de regio's, bijvoorbeeld door de Verbrede Driehoeken in de verschillende eenheden van de politie de keuze te laten maken omdat hier politie, OM en gemeenten bij elkaar komen.

Indien voor een regionale voorziening wordt gekozen betekent dit ook een regionale financiering. Net zoals bij andere samenwerkingsverbanden kan er dan een bijdrage per hoofd van de bevolking worden afgesproken.

Advies 2.3 Voor complexe zaken is ondersteuning door landelijke expertise noodzakelijk om handhavingsprojecten met grote impact tot een goed einde te kunnen brengen.

Het in stand houden van de landelijke expertise en het geven van advies brengt extra kosten met zich mee. Het Rijk zou de kosten voor het beschikbaar houden van de landelijke expertise moeten financieren.

De omvang van de kosten kunnen pas bepaald worden na uitvoering van advies 2.4

Advies 2.4 Laat het Strategisch Beraad Ondernijning (SBO) in samenwerking met VNG in beeld brengen welke juridische expertise landelijk beschikbaar moet zijn om

gemeenten bij te staan in complexe zaken.

Overwogen kan worden of het relevant is provincies en waterschappen hier ook bij te betrekken voor zover ze een actieve rol hebben bij de aanpak ondermijning.

Tevens moet het SBO in beeld brengen wat een zinvolle omvang is van deze expertise en waar die ondergebracht kan worden (bijvoorbeeld of afspraken met de landsadvocaat voor deze expertise daarbij een optie is).

Het is te overwegen om die landelijke juridische expertise bij het LIEC onder te brengen. Als de regionale expertise bij de RIEC's wordt ondergebracht is het optie om die landelijke expertise te verdelen over verschillende RIEC's. Hierdoor kan een serieuze juridische expertise ontstaan die mede gefinancierd wordt door het Rijk vanwege de landelijke functie. Bovendien kan dan kennis en expertise die regionaal ontwikkeld is ook landelijk ontsloten worden.

Advies 2.5 Het is wenselijk dat er een landelijke financiële ondersteuning komt voor gemeenten die langdurige complexe juridische procedures voeren (niet te verwarren met juridische expertise uit advies 2.3). Alleen uitzonderlijke juridische procedures komen hiervoor in aanmerking. Hierbij gelden een aantal criteria, zoals het belang van het criminele netwerk dat wordt aangepakt of het belang van de jurisprudentie die voortkomt uit de zaak.

Alleen zaken die in de regionale driehoek of RIEC prioriteit hebben gekregen komen in aanmerking. De commissaris van de Koning krijgt een rol (in zijn rol als Rijksheer) bij het bepalen of een zaak hiervoor in aanmerking komt.

Om een vliegende start mogelijk te maken zou de eerste vier jaar het Rijk deze kosten voor haar rekening moeten nemen. Om te kunnen bepalen wat de gemiddelde jaarlijkse omvang van deze kosten zijn is een nadere studie nodig.

Gemeenten hebben er ook belang bij dat andere gemeenten voor jurisprudentie zorgen. Daarom zouden zij op termijn gezamenlijk een bijdrage moeten leveren aan de procedurekosten. Deze zullen dan centraal gefinancierd worden. Dit kan in de vorm van een onderlinge waarborgverzekering onder de paraplu van VNG, met medefinanciering van het Rijk en de provincies. Dit naar analogie van een aantal regelingen in de landbouw.

Het betreft hier een waarborgfonds. Dit betekent dat in het geval de procedure succesvol wordt afgesloten, de vergoedingen van de verliezende partij weer terugvloeien in het fonds.

3. Maatregelen om bestuurders en ambtenaren weerbaarder te maken en (preventief) te beveiligen: keurmerk Veilig Bestuur

Het oorspronkelijke idee van BZK was om een fonds in het leven te roepen om (kleinere) gemeenten financieel bij te staan die bij bedreiging voor hoge kosten komen te staan voor het beveiligen van burgemeesterswoningen. Dit wordt in de praktijk niet gevoeld als antwoord op de huidige problematiek.

Welke knelpunten worden er dan wel ervaren

Allereerst gaat het niet alleen om de veiligheid van burgemeester, maar ook die van wethouders, ambtenaren en raadsleden.

Veiligheid betekent meer dan een veiligheidsscan van het huis van de burgemeester en op basis daarvan besluiten welke maatregelen er noodzakelijk zijn.

Gemeenten zijn als werkgever verantwoordelijk voor de kosten van de beveiliging van de burgemeester. Maar het is ongewenst dat de burgemeester bij de gemeenteraad zijn hand moet ophouden voor geld voor zijn eigen veiligheid.

Er bestaat nog steeds een hoge drempel om bedreiging aan de orde te stellen, ingegeven door angst, de schroom om zich kwetsbaar op te stellen, et cetera.

De ondersteuning vanuit BZK wordt op dit moment als te versnipperd en te ad hoc ervaren.

De huidige woningscan is nu generiek, terwijl het veel effectiever is om op basis van specifieke risico's te bepalen welke maatregelen aan een woning noodzakelijk en zinvol zijn.

Beveiligingsmaatregelen aan bijvoorbeeld het huis van de burgemeester zijn alleen effectief als dit onderdeel is van een integraal beveiligingsbeleid. Op dit moment is dit in geen enkele gemeente het geval. Het OM West Brabant/Zeeland heeft hiermee wel een begin gemaakt in Tilburg en Breda.

Uit de gesprekken blijkt dat, ondanks de activiteiten van het Netwerk Weerbaar Bestuur, er meer aandacht moet komen voor de persoonlijke ondersteuning en nazorg van bedreigde ambtsdragers. Denk daarbij aan een lotgenotengroep, de inzet van vertrouwenspersonen en andere, op het individu gerichte nazorg. Begin april 2019 is in dit kader het Ondersteuningsteam Weerbaar Bestuur door de minister van BZK gelanceerd.

Er bestaan strafbare en niet-strafbare bedreigingen (bijvoorbeeld stalking of stelselmatige intimidatie via sociale media). Er ontbreekt nu een handelingsperspectief voor de niet-strafbare bedreigingen. Hierdoor voelen bedreigde ambtsdragers zich alleen gelaten. Dat onderscheid tussen strafbare en niet-strafbare bedreigingen werkt belemmerend bij het nemen van maatregelen. Overigens worden, om misverstanden te voorkomen, die niet-strafbare bedreigingen wel onderdeel van een strafbaar feit als zij regelmatig plaatvinden.

Een duidelijke aanpak ontbreekt in situaties dat een ambtsdrager wel bedreigd wordt, maar niet in het "stelsel bewaken en beveiligen" zit.

Bij bedreiging gaat het niet alleen om de veiligheid van ambtsdragers, maar ook om de risico's van corruptie als gevolg van bedreiging.

Advies 3.1 Elke gemeente zou een integraal beveiligingsplan moeten maken waarvan de veiligheid van de ambtsdragers (bestuurders en ambtenaren) een belangrijk onderdeel is. Elementen die zo'n plan zou moeten bevatten zijn: fysieke beveiliging, protocol "belaagd bestuurder", beveiliging van informatie, beveiligen van personeel en de waarborging van de continuïteit van de organisatie. In Breda en Tilburg staat een dergelijk plan in samenwerking met het OM op stapel onder het motto "de basis op orde".

In 1.1 wordt geadviseerd gemeenten te ondersteunen hun organisatie zo aan te passen en toe te rusten dat ze in staat zijn integraal veiligheidsbeleid te voeren. Het gaat daarbij in eerste instantie niet om de veiligheid van bestuurders en ambtenaren, maar om de gemeentelijke organisatie gemeentebreed toe te rusten om gezamenlijk integraal veiligheidsbeleid te voeren. Bij advies 3 gaat het om het nemen van maatregelen om bestuurders en ambtenaren weerbaarder te maken en (preventief) te beveiligen.

BZK zou het realiseren van dergelijke plannen en het nemen van de daaraan gekoppelde maatregelen moeten stimuleren met een subsidieregeling. In advies 3.9 wordt dit uitgewerkt.

Met die subsidieregeling zou een aanjaagteam opgezet moeten worden die alle gemeenten ondersteunt met het maken van zo'n plan.

Op die manier zouden alle gemeenten binnen vier jaar zo'n plan moeten hebben, te beginnen bij gemeenten waar de noodzaak en de bereidheid het grootst is.

Gemeenten die zo'n plan succesvol hebben geïmplementeerd hebben in navolging van het keurmerk Veilig Ondernemen het keurmerk Veilig Bestuur.

Dit borduurt voort op het de werkwijze die gekozen is binnen het project (programma?) Veilige Publieke Taak. Ondernijning en bedreiging van publieke ambtsdragers zijn in dit project aanleiding voor een vervolgaanpak.

De manier van werken die hier ontwikkeld is kan zeker ook gebruikt worden voor deze nieuwe dimensie .

Advies 3.2 Wat een gemeente nodig heeft hangt af van de lokale situatie zoals de aard van de criminaliteit, de dreigingsanalyse, et cetera.

Spreek als Rijk op korte termijn een aantal (ik denk aan drie) standaardniveaus af, afhankelijk van enkele objectieve criteria, bijvoorbeeld de aard van de dreiging en de functie van de bestuurder of ambtenaar. Dit naar analogie van het beveiligingsbeleid van het OM.

Bij het bepalen van die niveaus is de expertise van het OM en de politie onontbeerlijk. Door deze landelijke standaardniveaus wordt voorkomen dat de beveiliging, de te nemen maatregelen en daarbij behorende kosten onderdeel van het politieke debat kunnen worden in de gemeenteraad.

De discussie om lokaal te kiezen voor een ambtswoning voor de burgemeester kan in dit kader (basis beveiligingsniveau) gevoerd worden.

Het voordeel van deze gedifferentieerde aanpak is dat bij veranderende omstandigheden naar een hoger of lager niveau op- of afgeschaald kan worden. Dit heeft drie bijkomende voordelen. Ten eerste kan het als er sprake is van bedreigingen kostenbesparend werken omdat bepaalde basiszaken bij alle gemeenten reeds aanwezig zijn waardoor extra maatregelen goedkoper uitgevoerd kunnen worden. Denk aan aanwezigheid van kabel- en glasvezelverbinding bij het installeren van camera's.

Ten tweede kan het een bijdrage leveren aan het verminderen van de druk op het 'stelsel bewaken en beveiligen'. Deze aanpak zou een bijdrage kunnen leveren aan de beperken van de groei van het aantal mensen dat in aanmerking komt om opgenomen te worden in het stelsel bewaken en beveiligen.

Ten derde wordt het gat in de bestaande situatie tussen 'geen maatregelen' en het stelsel bewaken en beveiligen kleiner

Advies 3.3 De werkgever is verantwoordelijk voor de veiligheid van zijn medewerkers en dus ook voor de bijbehorende kosten voor aanvullende beveiligingsmaatregelen, boven het niveau van het Politiekeurmerk Veilig Wonen. Een uitzondering zijn de kosten voor persoonsbeveiliging en beveiligd vervoer van politieke ambtsdragers die in het stelsel bewaken en beveiligen komen. Die kosten draagt de rijksoverheid (Nationale Politie)

De kosten van beveiligingsmaatregelen zijn meestal zodanig dat gemeenten dit zelf kunnen dragen.

Alleen in uitzonderlijke gevallen, als er sprake is van maatwerk, zouden gemeenten een beroep moeten kunnen doen op een financiële bijdrage van het Rijk. Stel een beperkt bedrag beschikbaar voor dit soort situaties. Op basis van de uitgave in 2017 en 2018 door BZK en de verwachte hogere kosten als gevolg van de stijging van het aantal gevallen denk ik aan een structureel bedrag van gemiddeld €350.000,- per jaar .

Vraag 1,5 en 6 van BZK (zie pagina 2) waren nadrukkelijk gericht op de vraag of er een fonds en een bijbehorende financiële regeling moet komen ter ondersteuning van kleinere gemeenten die met onevenredig grote kosten te maken krijgen ten gevolge van de bestuurlijke aanpak van ondermijning.

Het advies is om er geen rijkssubsidieregeling voor te maken, omdat:

- Dit zal leiden tot 'verzekeraarsgedrag' bij het Rijk. Dat wil zeggen: criteria zo streng mogelijke hanteren uit angst voor te veel claims.

Dit terwijl snel handelen noodzakelijk is zodra het aan de orde is. En als het aan de orde is moet niet de letter van een sluitende regeling bepalend zijn, maar de noodzakelijke actie en compassie in de concrete situatie.

- Dit zal leiden tot claimgedrag bij gemeenten voor zaken waar ze zelf financieel verantwoordelijk voor zijn, bijvoorbeeld de veiligheid van eigen medewerkers en bestuurders.

Daarom is het advies om geen subsidieregeling te maken. Wel is het advies om geld te reserveren op de begroting van BZK. Waarvoor? In uitzonderlijke gevallen kan het toch noodzakelijk zijn dat een gemeente financieel te hulp wordt geschoten door de

minister. Het is lastig deze uitzonderlijke gevallen in een regeling te vatten. Daarom het advies dat de minister deze bevoegdheid aan de commissaris van de Koning als Rijksheer delegeert om te bepalen of de gemeente terecht een beroep doet op een financiële bijdrage in de kosten.

De kosten voor (preventieve) beveiligingsmaatregelen drukken bij kleinere gemeenten relatief zwaarder op de begroting. Immers naar verhouding van het gemeentebudget zijn er meer bestuurders. Als voor bestaande taken meer kosten gemaakt worden, wordt bij de periodieke herijking van de verdeelmaatstaven van het gemeentefonds het gewicht van deze taken groter. En dat leidt tot een andere verdeling van het gemeentefonds ten gunste van kleinere gemeenten als de kosten voor kleinere gemeenten evenredig stijgen. Dat zal bij implementeren van de beveiligingsplannen (realiseren van het Keurmerk Veilig Bestuur) voor kleinere gemeenten het geval zijn. Dit heeft dan pas over aantal jaren effect op de uitgaven en op de langere termijn op de verdeling van het gemeentefonds omdat de herijking maar eens in de paar jaar plaatsvindt. Dit is een extra argument om geld op de begroting van BZK te reserveren voor bijzondere situaties.

Advies 3.4 Formuleer een heldere en duidelijke rolverdeling tussen de minister, commissaris van de Koning, het Nederlands Genootschap van Burgemeesters en de Wethoudersvereniging.

Als voorbeeld: de rol van de commissaris van de Koning (CvdK)

De CvdK is Rijksheer en bij zijn rol hoort:

- Aanspreekpunt voor politieke ambtsdragers;

In eerste instantie is de eigen burgemeester aanspreekpunt voor de wethouder, maar er kan een reden zijn dat de wethouder daar niet terecht kan of wil;

- Een bijdrage leveren aan bewustwording in zijn provincie;

- Toezien dat gemeenten een integraal beveiligingsplan maken;

- De rol van vertrouwenspersoon spelen of zorgen dat er in zijn provincie een of meer vertrouwenspersonen zijn;

- Beoordelen of een gemeente aanspraak mag maken op de tegemoetkoming van BZK (beoordeling ‘aanvraag tegemoetkoming’).

Advies 3.5 Integrale beveiliging gaat niet alleen om het nemen van technische maatregelen, maar ook om de houding en het gedrag van individuele medewerkers en om het ontwikkelen van vaardigheden.

Daarom is het zinvol en noodzakelijk om aandacht besteden aan de vaardigheden van politieke ambtsdragers. Denk daarbij aan het veilig opstellen van sms- en whatsapp-berichten, hoe kun je een telefoongesprek opnemen als je bedreigd wordt, het bijhouden van een dagboek, het openen van een deur, wanneer doe je aangifte en het opbouwen van een dossier. Dit kan ook een bijdrage leveren aan het verminderen van de frustratie bij bestuurders dat als ze aangifte doen er geen gevolg aan gegeven wordt of kan worden.

Aandacht voor houding en gedrag moet een vast onderdeel worden van de inwerkprogramma's van B&W bij de start van een nieuwe periode.

Voor veel beroepen geldt een verplichte periodieke scholing om vaardigheden op peil

te houden (bijvoorbeeld BIG registratie, toezichthouders). Overwogen zou kunnen worden zo'n systeem ook voor politieke ambtsdragers te ontwikkelen.

Advies 3.6 Zorg voor centrale juridische expertise om bedreigers ook civiel aan te kunnen pakken. En juridische expertise voor aanklachten vanuit criminele wereld tegen individuele bestuurders of ambtenaren. Dit in navolging van gespecialiseerde advocaten die politieagenten bij procedures ondersteunen.

Een aantal grote steden (Den Haag, Rotterdam en Amsterdam) hebben dat centraal georganiseerd. Ministerie BZK en VNG zouden ervoor moeten zorgen dat deze kennis breed beschikbaar is en in concrete situaties ook beschikbaar is voor kleinere gemeenten.

Advies 3.7 In aanvulling op advies 3.5: Zodra een ambtsdrager aangifte doet en het OM de zaak seponeert kan dat contraproductief werken en het gevoel van onaantastbaarheid van criminelen vergroten. De kans op een goed resultaat is het grootst als de aangifte vooraf wordt besproken in de regionale driehoek. Dit kan ook tot gevolg hebben dat het doen van aangifte beter wordt gedocumenteerd en op juiste moment (zie ook punt 3.5) wordt gedaan. Maak dit onderdeel van het beveiligingsplan.

Advies 3.8 Zorg dat de adviezen uit dit blok uitgewerkt en geïmplementeerd worden onder regie van een stuurgroep waarin BZK, VNG, V&J, OM, Genootschap van Burgemeesters, CvdK's en NCTV zitting hebben.

Advies 3.9: Het Rijk zou voor het maken van die beveiligingsplannen (advies 3.1) een financiële impuls moeten geven. Als we er vanuit gaan dat in vier jaar tijd 300 van de 350 gemeenten zo'n plan gaan maken, dan is in totaal €8.770.000 nodig.

In advies 1.1 wordt geadviseerd om (170) kleinere gemeenten te ondersteunen om de gemeentelijke organisatie zo aan te passen dat ze in staat zijn een integraal veiligheidsbeleid te voeren. In dit advies wordt geadviseerd dat alle gemeenten een beveiligingsplan maken. Alle gemeenten omdat dit ook bij de meeste grotere gemeenten nog ontbreekt, maar wel noodzakelijk is.

Voor de berekening van de kosten is het alle gemeenten geoperationaliseerd in 300 van de 350 gemeenten.

Uit overwegingen van efficiency ligt het voor de hand om zodra kleinere gemeenten de organisatie aanpassen en gereedmaken om een integraal veiligheidsbeleid te voeren dit ook te combineren met het maken van de beveiligingsplannen.

Er wordt gekozen voor een model van uitrollen en leren. Het adviseren over deze beveiligingsplannen zou door een aanjaagteam moeten worden gedaan. Gezien het domein en de daarmee samenhangende vertrouwelijkheid is een voorziening in het publieke domein (dus niet uitbesteden aan een consultancy bureau) gewenst.

Overwogen kan worden het aanjaagteam onder te brengen bij CCV, waarbij deze kan voortborduren op de ervaring die is opgedaan bij het doen van de woningscan van burgemeesters en de betrokkenheid bij Veilige Publieke Taak

Een andere optie is dat de RIEC's worden gevraagd worden dit uit te voeren. Dit sluit aan bij de wens van het SBO om zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande organisatievormen.

Het aanjaagteam moet gebruik kunnen maken van de expertise van de politie en het OM.

Ik adviseer om de verantwoordelijkheid om tot goede maatregelen te komen neer te leggen bij de Verbrede Driehoeken in de verschillende eenheden van de politie. Daar komen politie, OM en gemeenten bij elkaar. Vanuit daar kan dan worden gekeken op welke manier de zaken rond bescherming het beste kunnen worden georganiseerd. Op deze manier kan ook recht worden gedaan aan de regionale verschillen. Die verschillen uiten zich in de manier waarop ondermijning zich manifesteert, maar ook in de structuren die men kent en wel of niet werken in de aanpak van de ondermijning. Het Rijk zou er alleen op kunnen toezien dat er in iedere eenheid afspraken worden gemaakt.

Bijlage 1 Onderbouwing kosten

<u>Impuls basis op orde.</u>	Kosten exclusief BTW en prijspeil 2019
<u>Gemeenten toerusten voor integraal veiligheidsbeleid aanpak ondermijning.</u> (Advies 1.1 en advies 1.2)	
1. Ontwikkelen van de scan	€ 500.000
2. Uitvoeren van de scan plus advisering bij 130 gemeenten kost 2.3 miljoen euro (€17.750 per gemeente) 20% eigen bijdrage gemeenten. Rijksbijdrage aan de impuls is 1.85 miljoen Gericht op kleinere gemeenten. Veronderstelling is dat bij 80% van de grotere gemeenten dit al op orde is.	€1.850.000
3. Aanjagen en implementeren 130 gemeenten (€32.400 per gemeenten) gemiddeld 200 uur per gemeente is €4.2 miljoen. 20% eigen bijdrage gemeenten Rijksbijdrage aan de impuls is €3.4 miljoen	€3.400.000
4. Totaal Impuls basis op orde. Gemeenten toerusten voor integraal veiligheidsbeleid.	€5.750.000 (incidenteel)
<u>Impuls beveiligingsplannen</u> (Advies 3.1, 3.2 en 3.9)	
1. Ontwikkelen en vaststellen van de beveiligingsniveaus en ontwikkelen van de scan	€ 400.000
2. Uitvoeren van de scan en ondersteuning maken beveiligingsplannen. 300 van de 355 gemeenten. Kosten per gemeenten €22.250 Geen eigen bijdrage gemeenten.	€6.750.000
3. Aanjagen en implementeren Voor het aanjagen en implementeren van de beveiligingsplannen is 50 uur per gemeente beschikbaar.	€1.625.000
4. Totale Impuls ontwikkelen en uitrollen beveiligingsplannen	€8.770.000 (incidenteel)

<p><u>Fonds voor incidentele bijdrage beveiligingsmaatregelen (zie advies 3.3)</u> Op basis van uitgekeerde bedragen in 2017 en 2018 door BZK is er gemiddeld per jaar €350.000 nodig. Door heldere verantwoordelijkheidsverdeling een lager bedrag maar door uitbreiding maatregelen (bv stadhuis) en toename aantal bedreigingen hoger bedrag per saldo een hoger bedrag Spreiding over de jaren. Is gemiddeld bedrag</p>	<p>€350.000,- (Structureel)</p>
<p>Fonds voor bijdragen aan juridische procedures (advies 2.1 t/m 2.5) 1. Incidentele bijdrage aan waarborgfonds voor proceskosten (advies 2.5) 2. in stand houden landelijke expertise (advies 2.3 en 2.4) Onderbouwing op basis van uitvoering advies 2.4</p>	<p>PM (structureel) PM (structureel)</p>

Berekening bedragen voor beide impulsen zijn gebaseerd op door CCV geleverde inschattingen.

Het LIEC heeft aangegeven dat ze bereid zijn een raming te maken voor beide impulsen en “in stand houden landelijke expertise”.

Bijlage 2: Lijst van gesproken mensen

Peter Noordanus:	Voorzitter Strategisch Beraad Ondernijning
Wim vd Donk	Commissaris v Koning Noord Brabant
Johan Remkes	oud-Commissaris v Koning Noord Holland
Frank vd Meijden	Burgemeester Laarbeek
Anton Ederveen	Burgemeester Valkenswaard, lid VNG commissie Bestuur en Veiligheid
Frans Backhuijs	Burgemeester Nieuwegein, Voorzitter Taskforce Georganiseerde Criminaliteit Politie Midden-Nederland, lid DB RSV/RIEC Midden Nederland
Emile Kolthoff	Lector Avans Hogeschool
Nathan Ducastel	Directeur VNG met o.a. portefeuille Lokale Democratie & Veiligheid
Patrick vd Brink	Directeur Centrum voor Criminaliteitsbestrijding & Veiligheid
Guus Broos	Gemeentesecretaris Zundert
René Soet	Medewerker bewaken & beveiligen Openbaar Ministerie arrondissement West Brabant/Zeeland
Sanne Groen	Informatieofficier Openbaar Ministerie van arrondissement West Brabant/Zeeland
Casper Hermans	Directeur taskforce ondernijning Brabant/Zeeland
Frans Heeres	Oud-hoofdcommissaris politie Oost Brabant
Ruud Verkuijlen	Programmamanager professioneel optreden & GPTA landelijk coördinatie Veilige Publieke Taak
Esther v Dijk	Ministerie J&V, Programmadirecteur Anti-ondernijning
Margreet van Wijk-Meijer	Waarnemend hoofd Landelijk Informatie en Expertise Centrum
Cathelijne Jorissen	Medewerker Landelijk Informatie en Expertise Centrum

Overige:

Ik heb een aantal mensen gesproken per telefoon of in de marge van andere bijeenkomst.

Wouter Jong	Waarnemend directeur Nederlands Genootschap van Burgemeesters
Theo Weterings	Burgemeester Tilburg, Voorzitter Commissie Bestuur & Veiligheid VNG, Co-voorzitter Taskforce Aanpak Georganiseerde Criminaliteit
Paul Depla	Burgemeester Breda, lid bestuur taskforce Georganiseerde Criminaliteit Brabant-Zeeland
John Jorritsma	Burgemeester Eindhoven, Co-voorzitter Taskforce Aanpak Georganiseerde Criminaliteit Noord-Brabant en Zeeland
Erik van Merrienboer	Gedeputeerde financiën en RO Provincie Noord Brabant
Rob van Gijzel	Oud-burgemeester Eindhoven